

УДК 339.132.2:631.53.01
JEL Classification Q2

Чехов Сергій

к.е.н., директор Дослідної станції ефіроолійних та малопоширених сільськогосподарських культур Національної академії аграрних наук України, м. Запоріжжя, Україна

E-mail: sercheh@ukr.net

АНАЛІЗ ПРОПОЗИЦІЇ НА ВІТЧИЗНЯНОМУ РИНКУ НАСІННЯ РІПАКУ

Chekhov Sergey

PhD (Econ), head of Experimental Station of rare and aromatic crops NAAS,
Zaporozhye, Ukraine

E-mail: sercheh@ukr.net

ANALYSIS PROPOSALS ON THE DOMESTIC MARKET RAPESEED

Аннотація

Актуальність. Ріпак – ліквідний товар на аграрному ринку, який характеризується стабільними і високими закупівельними цінами протягом всього року. Отримання високих урожаїв ріпаку залежить від правильного вибору районованих сортів, гібридів ріпаку інтенсивного типу.

Мета. Здійснити аналіз пропозиції на вітчизняному ринку насіння ріпаку з урахуванням особливостей ресурсного потенціалу вітчизняної та іноземної селекції.

Методи. В процесі дослідження використані методи теоретичного узагальнення, економіко-статистичний, графічний, порівняльний.

Результати. Представлено аналіз пропозиції насіння на вітчизняному ринку насіння ріпаку, надано характеристику в розрізі сегментів сортів та гібридів ріпаку, заявників, виділено лідерів насінницької галузі ріпаку, здійснена оцінка конкурентних позицій вітчизняних та іноземних сортів і гібридів ріпаку.

Перспективи. Пропозиція на вітчизняному ринку насіння ріпаку сформувалася і функціонує за такими секторами – насіння озимого ріпаку; насіння ярого ріпаку; насіння ріпаку іноземної селекції; насіння ріпаку вітчизняної селекції. Динаміка занесення сортів, гібридів ріпаку в Держреєстр сортів рослин України є позитивною з випереджаючими темпами по озимому ріпаку. Сортооновлення ріпаку відбувається швидкими темпами, що формує відповідним чином насіннєву базу для товаровиробників і закладає на перспективу основи розвитку вітчизняного олійно-жирового, переробного, біоенергетичного підкомплексу аграрного сектору країни.

Ключові слова: сорти та гібриди ріпаку, пропозиція насіння, ринок насіння ріпаку, вітчизняні заявники, іноземні заявники, конкуренція.

Abstract

Introduction. The rapeseed is a liquid product in the agrarian market, which is characterized by stable and high purchase prices throughout the year. Obtaining high yields of oilseed rape depends on the right choice recognized varieties, hybrids of rapeseed intensive type.

Purpose. To analyze the rapeseed proposal in the domestic market, taking into account features of the potential resource of domestic and foreign selection.

Methods. In the study the methods of theoretical generalization, economic and statistical method, graphical, comparative.

Results. The article analyzes proposal on the domestic market of rapeseed, the characteristics of segments of varieties and hybrids of rapeseed and their applicants, marked leaders of seed rape, the estimation of the competitive position of domestic and foreign varieties and hybrids of rape.

Discussion. The offer in the domestic market of rapeseeds forms and operates in such sectors as seeds of winter rape; seeds of spring rape; seeds foreign selection; seeds of domestic breeding. Dynamics of registration of varieties, hybrid rapeseed in the State register of plant varieties of Ukraine is positive with the faster pace of winter rape. Varietal update rapeseed occurs rapidly. This process generates appropriate framework for seed producers and lays the foundations for the future of the domestic oilseed, processing and bioenergy complex of agricultural sector.

Key words: varieties and hybrids of rapeseed, proposal seed, market of rapeseed, domestic applicants, foreign applicants, competition.

Аннотация

Актуальность. Рапс - это ликвидный продукт на сельскохозяйственном рынке, который характеризуется стабильно высокими закупочными ценами на протяжении всего года. Получение высоких урожаев рапса зависит от правильного выбора районированных сортов, гибридов рапса интенсивного типа.

Цель. Провести анализ предложения на отечественном рынке семян рапса с учетом особенностей ресурсного потенциала отечественной и иностранной селекции.

Методы. В процессе исследования использованы методы теоретического обобщения, экономико-статистический, графический, сравнительный.

Результаты. Проведен анализ предложения семян на отечественном рынке семян рапса, представлена характеристика в разрезе сегментов сортов и гибридов рапса, заявителей, выделены лидеры семеноводческой отрасли рапса, осуществлена оценка конкурентных позиций отечественных и иностранных сортов и гибридов рапса.

Перспективы. Предложение на отечественном рынке семян сформировалась и функционирует в таких секторах - семена озимого рапса; семена ярового рапса; семена иностранной селекции; семена отечественной селекции. Динамика внесения сортов, гибридов рапса в Госреестр сортов растений Украины является положительной с опережающими темпами по озимому рапсу. Сортообновление рапса происходит быстрыми темпами, что формирует соответствующим образом семенную базу для товаропроизводителей и закладывает на перспективу основы отечественного масложирового, перерабатывающего, биоэнергетического подкомплекса аграрного сектора страны.

Ключевые слова: сорта и гибриды рапса, предложение семян, рынок семян рапса, отечественные заявители, иностранные заявители, конкуренция.

Актуальність. Ріпак – ліквідний товар на аграрному ринку, який характеризується стабільними і високими закупівельними цінами протягом всього року. Ріпак – винятково експортна культура на вітчизняному аграрному ринку. Україна займає 3 місце в рейтингу світових експортерів ріпаку, поступаючись при цьому Канаді та Австралії.

Стабільний попит на ріпак з боку європейських експортерів, а також зростаючий попит на продукти переробки ріпаку на внутрішньому ринку дозволив йому зайняти важливе місце в структурі олійних культур. Ріпак є ринково привабливою культурою, на яку постійно зростає попит. Аграрії активно реагують на всі ринкові зміни, обираючи цю культуру як окремий напрямок у виробничій діяльності. Завдяки високому попиту країн ЄС, ріпак став на вітчизняному аграрному ринку перспективною культурою [14, с. 77].

Динаміка виробництва ріпаку в Україні є позитивною протягом трьох років, але темпи нарощування валового збору і виробничих площ не є прогнозованими. Так, якщо

протягом 2012-2014 рр. валовий збір ріпаку зріс з 1,2 млн. т до 2,2 млн. т, або на 83%, а площа збору урожаю – з 547 тис. га до 865 тис. га у 2014 р., або на 58%, то за результатами поточного року площа збирання зменшилася на 23% до 670 тис. га, з відповідним зниженням валового збору на 20% до показника 1,7 млн. т [11, с. 105].

Практика свідчить про те, що ефективно, а найголовніше, прибутково вирощувати ріпак здатні потужні аграрні підприємства, які в достатній мірі забезпечені земельними, матеріальними, фінансовими ресурсами. Включаючи у посівні плани таку культуру, як ріпак, суб'єкт господарювання у фінансовому аспекті свідомо потрапляє у зону ризику, яку необхідно «страхувати» за рахунок інших культур на випадок отримання збитків від вирощування ріпаку [14, с. 77]. І в цьому аспекті важливим є правильний вибір насіння ріпаку. Забезпечення посівів районуваними сортами, гібридами ріпаку інтенсивного типу в науково-обґрунтованій сівоzmіні у комплексі з дотриманням технології вирощування є запорукою отримання високих урожаїв.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням розвитку ринку насінництва присвячені роботи Соколова В.М., Вишневського В.В., [10], Волкодава В.В. [1], Захарчука О.В. [2], Керімової А.Д. [3]. Аналіз ринку насіння олійних культур міститься в працях Петренко В.С. [7], Маслака О. [5; 6], Продан І. [8]. Привертають увагу питання ефективного виробництва насіння ріпаку у публікаціях Уланчика В.С, Дишлюк С.М. [12], Северіної Є. [9], Ковальчука Д. [4].

Аналіз наукових і практичних публікацій за визначеною темою показав, що проблематика розвитку вітчизняного насінневого ринку є дослідженою в недостатній мірі і на сьогодні не представлено бачення подальших її перспектив. Цей факт, безумовно, надає питанням розвитку ринку насіння і насінництва ріпаку пріоритетності в силу аграрного вектору спрямування вітчизняної економіки, а відтак і аграрної науки.

Мета – здійснити аналіз пропозиції на вітчизняному ринку насіння ріпаку з урахуванням особливостей ресурсного потенціалу вітчизняної та іноземної селекції.

Методи. В процесі дослідження використані методи теоретичного узагальнення, економіко-статистичний, графічний, порівняльний.

Результати. Ринок насіння ріпаку є одним із найпотужніших в Україні, на якому насіння ріпаку виступає товаром і об'єктом дослідження. Сорт, гібрид певної культури в сучасних умовах ведення сільськогосподарського виробництва не може обмежуватися тільки насінням, а супроводжується комплексом технологічних, маркетингових, сервісних послуг. На ринку насіння ріпаку спостерігається гармонійне поєднання всіх складових комплексу, а процес впровадження у виробництво починається з презентації новацій ріпаку одночасно із необхідними для його вирощування препаратами, технічними засобами, прийомами.

Беззаперечним є твердження про пряму залежність між розвитком товарного і насінневого ринку, і наслідування тенденцій функціонування ринку продовольчого насіння від насінневого ринку [9, с. 19]. Ринок насіння ріпаку визначає не тільки рівень потенційної урожайності товарного ріпаку, а і окреслює можливості використання товарного насіння за основними напрямками споживання. В свою чергу, товарний ринок формує попит на асортимент сортів і гібридів, пред'являє нові вимоги до якості насінневого матеріалу.

Ріпак – це однорічна олійна рослина. Розрізняють озимий ріпак та ярий ріпак. Озимий ріпак серед олійних культур родини капустяних посідає перше місце за кількістю олії в насінні. Озимий ріпак – культура з підвищеним ризиком вирощування. Гібриди і сорти ріпаку необхідно обирати відповідно до кліматичних та ґрунтових умов кожного конкретного регіону. Так, у Північно-Західному та Центральному регіоні зважають на стійкість гібридів до хвороб, а у Південно-східних регіонах потребуються гібриди, що є стійкими до висипання, вилягання та перепадів температур, для Північних – з високою зимостійкістю. Ріпак вирощують для використання у різних галузях промисловості.

В насінні ріпаку ярого, або кользи, міститься така сама за якістю олія, що й у озимого ріпаку, тому господарське значення його таке ж. Проте ярий ріпак відрізняється нижчою продуктивністю насіння і зеленої маси порівняно із озимим. Господарська цінність ярого ріпаку полягає в тому, що його успішно культивують у зонах, ризикованих для вирощування озимого ріпаку. Він також є доброю страховою культурою: у роки, коли озимий ріпак вимерзає, його площі без великих затрат можна пересівати ярим ріпаком [13, с. 339].

Внутрішній ринок насіння ріпаку представлений в переважній більшості гібридами, а в меншій кількості сортами ріпаку іноземної і вітчизняної селекції. Існують закономірні відмінності між сортовим насінням ріпаку і гібридами ріпаку, які відповідним чином формують позитивні і негативні характеристики насіння. Так, сортове насіння отримують в результаті природнього запилення – перехресного або самозапилення. У даному процесі задіяні рослини одного виду. Вільне запилення не виключає випадковостей, здатних привнести явні відмінності потомственого насіння від батьків. Для зниження ризику небажаного запилення, посіви ріпаку ізолюють від інших, а для підвищення якості сорту ліквідують нестандартні рослини. Насіннєвий матеріал відбирають виключно із здорових рослин, що відповідають затвердженому стандарту сорту. До переваг сортового насіння відносяться наступні: тривале збереження властивостей; висока стійкість до змін, низька вартість. Недоліки сортового насіння: показники схожості нижчі, ніж у гібридного насіння.

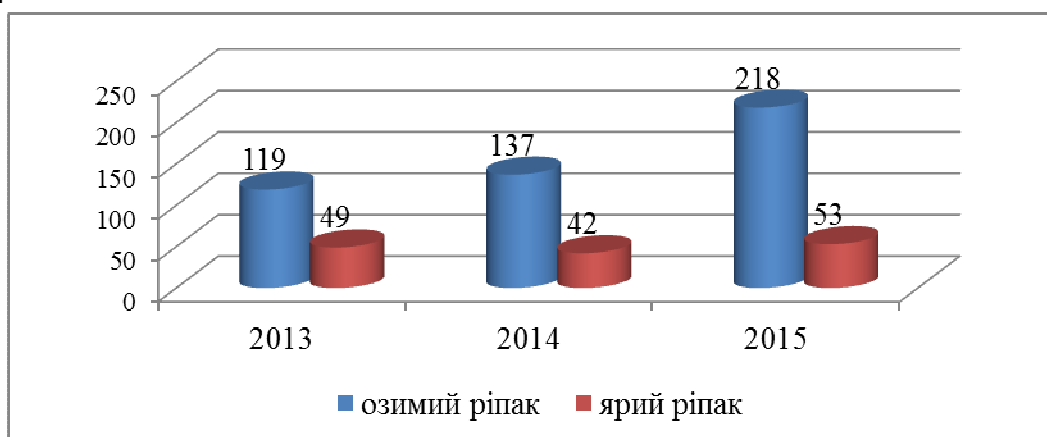
Гібридне насіння ріпаку отримують схрещуванням за допомогою штучного запилення. Батьківські форми відбирають певним чином, з рослин одного або декількох видів, форм, сортів. Це дає можливість найбільш швидко отримати рослину з потрібними властивостями (толерантність до фітозахворювань, забарвлення, смакові якості, врожайність). Гібридне насіння першого покоління має перевагу над батьківськими рослинами за показниками стабільності, схожості та якості. Гібриди другого і наступних поколінь можуть володіти непрогнозованими властивостями, але більш дешеві. Упаковки гібридного насіння першого покоління маркуються знаком F1. Переваги гібридного насіння: висока схожість, врожайність, стабільність, передбачувані смакові якості. Недоліки гібридного насіння: непередбачуваність гібридів другого покоління; більш висока вартість в порівнянні з сортовим.

Як бачимо, з агрономічних властивостей більшістю переваг наділені гібриди ріпаку, що цілком пояснює перевищення попиту на гібриди у порівнянні з сортами і обумовлює популярність гібридів серед сільськогосподарських товаровиробників. Крім цього необхідно зважати на походження сорту чи гібриду. На жаль, вітчизняні сорти і гібриди

поступаються сортам європейської селекції, більшість вітчизняних сортів є застарілими і не відповідають потребам ринку. Це є наслідком відсутності дієвої стратегії розвитку аграрного сектору країни і неефективного фінансування вітчизняної науки. Практика свідчить, що більшість господарств України вже відчули різницю і майже 60% з них перейшли на повне або переважне використання гібридного насіння ріпаку. В той же час, використання гібридів не гарантує високий результат, якщо дотримання агротехнологічних вимог несистемне.

Дослідження показали, що кількість сортів і гібридів, що пропонується на ринку насіння ріпаку заявниками і власниками за останні 3 роки загалом збільшилася. Відбулися зміни і в складі заявників, власників сортів. Це означає, що ємність вітчизняного насінневого ринку ріпаку збільшується і посилюється конкуренція серед продавців.

Аналізуючи дані про кількість сортів, гібридів ріпаку, внесених до Реєстру за останні три роки можна відзначити позитивну динаміку по ріпаку озимому і коливання по ріпаку ярому. Так асортимент насіння ріпаку у 2013-2014 рр. становив: ріпак озимий – 119, 137; ярий ріпак – 49, 42; у 2014-2015 рр.: ріпак озимий – 218; ярий ріпак – 53. Отже, найбільша кількість сортів і гібридів ріпаку занесено до Реєстру за період 2014-2015 рр. - приріст загальної кількості становив 92 сорта, гібрида ріпаку проти 11 – за період 2013-2014 рр. (рис. 1).

Рис. 1. Динаміка занесення сортів, гібридів ріпаку в Держреєстр України у 2013-2015 рр., одиниць

Показники темпів зростання в розрізі озимого і ярого ріпаку різняться – швидшими темпами нарощується кількість сортів і гібридів озимого ріпаку, що свідчить про підвищений попит на цю продукцію. Так, якщо у 2013 р. до Держреєстру було занесено 119 сортів, гібридів озимого ріпаку від 27 заявників, 49 сортів, гібридів ярого ріпаку від 18 заявників, то у 2015 р. кількість сортів, гібридів озимого ріпаку становила 218 від 42 заявників та 53 сорти, гібриди ярого ріпаку від 20 заявників. За останні 3 роки кількість заявників озимого ріпаку зросла на 15 компаній, а кількість сортів і гібридів озимого ріпаку на 99 одиниць. По ріпаку ярому кількість заявників зросла на 2 компанії, а кількість сортів і гібридів озимого ріпаку – на 4 (табл. 1).

Таблиця 1

Кількість заявників, сортів і гібридів озимого та ярого ріпаку в Державному реєстрі сортів рослин придатних до поширення в Україні за 2013-2015 рр.*

Країна	2013 р.			2014 р.			2015 р.			Зміни, (+;-)		
	Заявники, од.	Сорти, гібриди, шт.	на 1 заявника сортів, гібридів, шт	Заявники, од.	Сорти, гібриди, шт.	на 1 заявника сортів, гібридів, шт	Заявники, од.	Сорти, гібриди, шт.	на 1 заявника сортів, гібридів, шт	заявники, од.	Сорти, гібриди, шт.	на 1 заявника сортів, гібридів, шт
Озимий ріпак												
Франція	6	19	3,2	11	34	3,0	11	45	4,0	5	26	0,8
Австрія	2	12	6,0	2	12	6,0	2	12	6,0	-	-	-
США	-	-	-	-	-	-	1	10	10,0	1	10	10,0
Швеція	-	-	-	-	-	-	1	1	1,0	1	1	1,0
Німеччина	5	34	6,8	7	48	6,9	9	60	6,7	4	26	-0,1
Швейцарія	1	13	13	3	23	7,7	4	51	12,7	3	38	-0,3
Кіпр	1	1	1	1	1	1	1	1	1	-	-	-
Чехія	1	1	1	1	1	1	1	1	1	-	-	-
Польща	1	2	2	1	1	1	-	-	-	-1	-2	-2
Нідерланди	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-1	-1	-1
Україна	9	36	4	7	17	2,4	12	37	4,7	3	1	0,7
Разом:	27	119	4,4	33	137	4,2	42	218	5,2	15	99	0,8
Ярий ріпак												
Франція	2	3	1,5	2	3	1,5	2	3	1,5	-	-	-
Австрія	2	3	1,5	2	3	1,5	2	3	1,5	-	-	-
США	1	2	2	2	3	1,5	3	6	2	2	4	1
Німеччина	4	20	5	5	20	4	5	21	4,2	1	1	-0,8
Австралія	2	3	1,5	1	2	2	1	2	1	-1	-1	-0,5
Чехія	-	-	-	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Україна	7	18	2,6	5	10	2	6	17	2,8	-1	-1	0,2
Разом:	7	18	4,9	2,7	18	4,2	2,3	20	5,3	2,7	2,4	-

* Державний реєстр сортів рослин придатних до поширення в Україні на 2013-2015 рр.

На сьогоднішній день основний асортимент пропозиції насіння озимого ріпаку формують українські (12 заявників), французькі (11 заявників), німецькі (9 заявників) швейцарські (4 заявники) компанії. На їх долю приходиться 193, або 88% сортів і гібридів насіння ріпаку у 2015 р. Випереджаючими темпами нарощують свою присутність швейцарські компанії, кількість сортів яких зросла найбільше – з 13 до 51. Приріст сортів і гібридів ріпаку французької та німецької селекції становив по 26 одиниць на кожну групу. Позиції вітчизняних компаній характеризуються стабільними показниками без суттєвих змін (+3 сорти). Покинули український ринок насіння озимого ріпаку польські (-1) та голандські (-1) фірми-заявники, загальна присутність на ринку яких була незначною (1,4%). Відмітимо, що в 2015 р. на ринку насіння ріпаку з'явився новий потужний американський заявник, який зареєстрував 10 найменувань ріпаку. Стосовно насіння ріпаку ярого необхідно зазначити, що основна частка сортів (38, або 72%) зконцентровано в розпорядженні українських (6 заявників) і німецьких (5 заявників) компаній. Негативною динамікою характеризується діяльність австрійських (-1),

українських (-1) фірм-заявників.

Вірто відмітити, що згідно даних Держреєстру із 42 заявників озимого ріпаку 6 – це наукові установи, інші 36 – фірми, із 20 заявників ярого ріпаку – 4 наукові установи і 16 – фірми. Як бачимо, пропозиція насіння ріпаку формується переважно комерційними компаніями, організаціями, фірмами, тобто переважає приватна селекція.

Співвідношення пропозиції насіння ріпаку між сортами і гібридами озимого ріпаку і ярого ріпаку за критерієм кількості зареєстрованих у Державному реєстрі рослин придатних до поширення в Україні, свідчить про домінування на насінневому ринку сортів і гібридів озимого ріпаку і нарощування його частки за період 2013-2015 рр. з 71% до 80%. Скорочення частки сортів і гібридів ярого ріпаку з 29% у 2013 р. до 20% у 2015 р. є суттєвим (рис. 2).

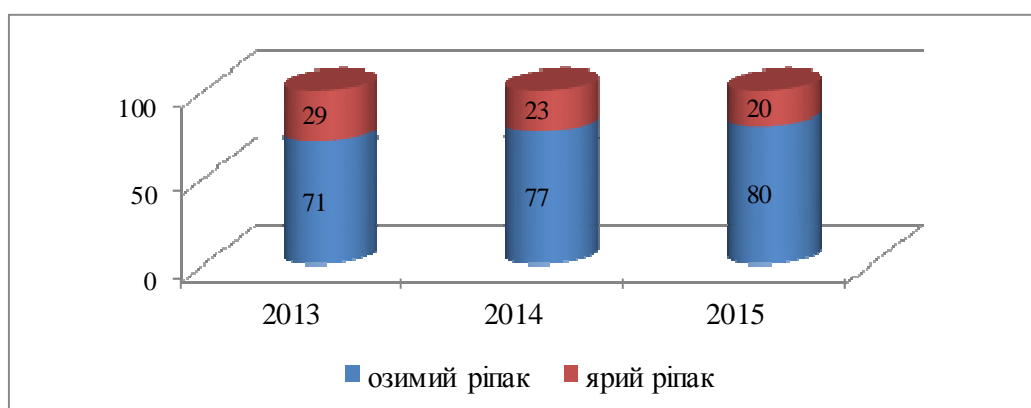

Рис. 2. Структура пропозиції сортів і гібридів насіння ріпаку у 2013-2015 рр.,%

Вітчизняний ринок насіння ріпаку наповнювався насінням зарубіжної селекції поступово і наразі домінує над часткою насіння вітчизняного виробництва. Слід констатувати, що сучасна кон'юнктура ринку насіння ріпаку в розрізі іноземної і вітчизняної селекції насіння склалася однозначно в бік іноземної селекції, яка наразі охоплює понад 80% частки сегменту озимого ріпаку (рис. 3) і 70% частки сегменту ярого ріпаку (рис.4).

Рис. 3. Структура пропозиції насіння озимого ріпаку,%

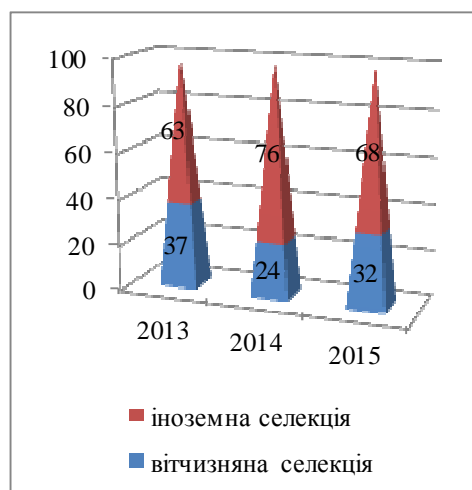

Рис. 4. Структура пропозиції насіння ярого ріпаку,%

Як бачимо, частка ринку вітчизняної селекції в обох сегментах ринку насіння ріпаку зменшилася, а позиції іноземних компаній зміцнюються. В Україну імпортують сертифіковане насіння ріпаку переважно компанії з європейських країн – Німеччини, Швейцарії, Франції, діяльність яких була заснована з середини 1990-х рр. Успішно розвинули діяльність насіннєві компанії зі світовим ім'ям «Монсанто» (30 сортів, гібридів ріпаку) – Швейцарія, США; «Норддойче Пфланценцухт Ганс-Георг Лембке КБ» (15 сортів, гібридів ріпаку), «Дойче Заатфеределунг АГ» (13 сортів, гібридів ріпаку) – Німеччина; «Піонер» (10 сортів, гібридів ріпаку) – Австрія; «Євраліз» (14 сортів, гібридів ріпаку) – Франція; тощо.

Конкуренцію в сегменті іноземного насіння озимого ріпаку складають сорти «Монсанто» – ДК Седона, Тімос КЛ, ДК Імеджі КЛ, ДК Імір КЛ, Екзекютів, Екзотик, ДК Секюр, ДК Серенада; сорти «Лемпке» – Шерпа, Трумпф, Торін, Аватар, Скейтер, Таурус, Рохан, Вісбі; сорти «Дойче Заатфеределунг АГ» – Династі, Едімакс КЛ, Верітас КЛ, Марафон, Румба, ДК Імпрешн КЛ, Сітро; сорти «Євраліз» – ЕС Меркурій, ЕС Доміно, ЕС Селен, ЕС Гідромель, Емблем, ЕС Алонсо, ЕС Аліас, ЕС Нептун; сорти «Піонер» – ПР46В10, ПР45Д03, ПР46В14, ПР46В15, ПР 46 В 21, ПР 45 Д 04, ПР 46 В 20.

В сегменті вітчизняних заявників насіння озимого ріпаку представлено позиціями наукових установ. Це – Івано-Франківський інститут АПВ зі своїми сортами Дема, Дембо, Свєта, Тисьменицький, Галицький, Черемош, Дангал; Національний університет біоресурсів та природокористування України – Ксаверівський, Синтетік, Снігова королева, Клеопатра, Гібрид соколівський, Антарія; Інститут олійних культур НААН – Атлант, Анна, Стілуца, Соло; ТОВ «Хімагромаркетинг» – ГКХ 3705, ГКХ 0224, ГКХ 2624, ГК Габрієла.

Переважна більшість сортів і гібридів озимого ріпаку, що представлено в Реєстрі на 2015 р. не перевищують рік реєстрації 5 років (72% від загальної кількості). Співвідношення нових і старих сортів озимого ріпаку складає 179:39. Однак є окремі одиничні випадки підтримування в Реєстрі дуже «зрілих» сортів. Наприклад, сорт Київський 18 (рік реєстрації 1982) – заявник Національний ботанічний сад ім. Гришка, сорт Тисьменецький (рік реєстрації 1989) – заявник Івано-Франківського інституту АПВ. Не дивлячись на це, відбувається активне сортооновлення і заміна старих сортів озимого ріпаку новими аналогами, які є більш сучасними і адаптованими. Основні характеристики зареєстрованих сортів і гібридів озимого ріпаку майже ідентичні: напрям їх використання – олійний; якість – «00»; відмінності спостерігаються за критерієм рекомендованої зони для вирощування.

Конкуренцію в сегменті іноземного насіння ярого ріпаку складають сорти «Норддойче Пфланценцухт Ганс-Георг Лембке КГ» – Калібр, Сальса КЛ, Хідалго, Макро, Озорно, Ахат, Золар КЛ, Мобіл КЛ, Траппер; сорти «Рапс ГБР Заатцухт Лундсгаард» – Герос, Делайт, Ларріса, Белінда, Мірко КЛ – Німеччина.

В сегменті вітчизняних заявників насіння ярого ріпаку представлено сортами Івано-Франківського інституту АПВ – Микитинецький, Лужок, Ліга, Аріон, Марине; сортами Національного університету біоресурсів та природокористування України – Клітинний 1, Сріблястий 1, Поляріс, Радіус.

Співвідношення нових і старих сортів ярого ріпаку в Реєстрі на 2015 р. становить 32:21, а кількість сортів, що не перевищують рік реєстрації 5 років становить 60%. Застарілим сортом в Реєстрі є сорт Янтарь (рік реєстрації 1984) – заявник Національний ботанічний сад ім. Гришка. Процес оновлення сортів ярого ріпаку відбувається більш повільними темпами, ніж озимого ріпаку, але це повністю відповідає загальним тенденціям на ринку насіння ріпаку, відображених вище. Основні характеристики зареєстрованих сортів і гібридів ярого ріпаку схожі за напрямком використання – олійний та якістю насіння – «00», відмінності полягають у рекомендованій зоні для вирощування.

Висновки і перспективи. Отже, пропозиція насіння на вітчизняному ринку ріпаку в контексті кількості і асортименту сортів і гібридів озимого та ярого ріпаку характеризується розширенням ємності ринку, домінуванням іноземних селекційних новацій над вітчизняними розробками, гострою конкуренцією в сегменті озимого ріпаку і низькою конкуренцією в сегменті ярого ріпаку. Аналіз пропозиції насіння ріпаку за останні три роки показав активність заявників щодо оновлення сортів, гібридів озимого ріпаку в той час, як заміна новими сортами по ярому ріпаку відбувається більш повільними темпами. Прослідковується чітка тенденція нарощування сортів, гібридів іноземної селекції і їх заявників в Державному реєстрі сортів рослин придатних для поширення в Україні протягом останніх 10 років.

Список використаних джерел

1. Волкодав, В.В. Формування ринку сортів рослин добігає кінця? [Текст] / В.В. Волкодав, О.В. Захарчук // *Зерно і хліб*. – 2005. – № 4. – С. 42.
2. Захарчук, О.В. Проведемо паралелі між ринками посівного матеріалу світу, Європи й нашої країни [Текст] / О. Захарчук, С. Ткачик, О. Завальнюк // *Зерно і хліб*. – 2015. – № 4. – С. 14-15.
3. Керимова, А.Д. Проблемы селекции семян масличных в России [Текст] / А.Д. Керимова // *Интернет-журнал «Науковедение»*. Випуск 6. – 2013.
4. Ковальчук, Д. Переваги і недоліки вирощування озимого ріпаку [Текст] / Д. Ковальчук // *Агроексперт*. – 2014. – №8 (73). – С. 22-26.
5. Маслак, О. Основні тенденції ринку олійного насіння [Текст] / О. Маслак // *Спецвипуск журналу Пропозиція*. – 2013. – № 2. – С. 4-7.
6. Маслак, О. Стан та перспективи ринку насіння [Текст] / О. Маслак // *Агробізнес сьогодні*. – 2013. – №1-2(248-249). – С. 14-15.
7. Петренко, В.С. Формування насінництва елітної репродукції на ринку олійних культур в Україні. / В.С. Петренко [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://www.rusnauka.com/26_SSN_2010/Economics/71346.doc.htm.
8. Продан, І. Ринок насіння: підсумки і перспективи [Текст] / І. Продан // *Аграрний тиждень*. – 2014. – № 18. – С. 33-37.
9. Северина, Е. Предпочтения сельхозпроизводителей Украины остаются неизменными – семена высокого качества [Текст] / Е. Северина // *АПК-информ*. – 2015. – № 8. – С. 14-19.
10. Соколов, В.М. Успіхи, проблеми та перспективи насінництва в сучасних умовах / В.М. Соколов, В.В. Вишневський, В.В. Васильченко // *Насінництво* – 2015. – № 5-6. – С. 6–9.
11. Україна: рынок основных масличных и продуктов переработки в сентябре [Текст] / *Обзоры // АПК-информ*. – 2015. – № 10 (16). – С. 99–105.
12. Уланчик, В.С. Проблеми ефективного виробництва насіння ріпаку та продукції його переробки [Текст] / В.С. Уланчик, С.М. Дишлюк // *Економічний вісник Донбасу*. – 2008. – № 1. – С. 91–97.
13. Чехов, А.В. Олійні культури в Україні [Текст] : монографія / А.В. Чехов – К.: Основа, 2007. – 415 с.

14. Чехов С.А. Риннок ріпаку в Україні [Текст] / С.А. Чехов // Науково-практичний збірник (економічні науки) «Продуктивність агропромислового виробництва». – 2015. – № 27. – С. 77–83.

References

1. Volkodav, V. (2005). Formuvannya rynku sortiv roslyn dobigaje kincja? [Formation of the market of plant varieties coming to an end?]. *Cereals and bread*, 4, 42.
2. Zaharchuk, A. (2015). Provedemo paraleli mizh rynkami posivnogo materialu svitu, Jevropy j nashoi' kraïny [Draw parallels between the world seed markets, Europe and our country]. *Cereals and bread*, 4, 14-15.
3. Kerimova, A. (2013). Problemy selekcyi semjan maslychnih v Rossyy [The problem of selection of oilseeds in Russia]. *Internet-magazine "Naukovedenye"*, 6.
4. Kovalchuk, D. (2014). Perevagy i nedoliky vyroshhuvannya ozymogo ripaku [Advantages and disadvantages of growing winter rape]. *Agroexpert*, 8 (73), 22-26.
5. Maslak, A. (2013). Osnovni tendencii' rynku olijnogo nasinnja [The main market trends oilseeds]. *Special issue of the magazine Propozitsiya*, 2, 4-7.
6. Maslak, A. (2013). Stan ta perspektyvy rynku nasinnja [State and perspectives seeds market]. *Agrobusiness today*, 1-2 (248-249), 14-15.
7. Petrenko, V. Formuvannya nasinnyctva elitnoi' reprodukciï na rynku olijnyh kul'tur v Ukraïni [Formation of elite seed reproduction on the market of oilseeds in Ukraine]. Available at: http://www.rusnauka.com/26_SSN_2010/Economics/71346.doc.htm.
8. Prodan, I. (2014). Rynok nasinnja: pidsumky i perspektyvy [The seeds market: results and prospects]. *Agricultural week*, 18, 33-37.
9. Severina, E. (2015). Predpochtenija sell'hozproyzyvodytelej Ukraïni ostajutsja neyzmennyj – semena vysokogo kachestva [Preferences of agricultural producers of Ukraine the same - high quality seeds]. *APK-Inform*, 8, 14-19.
10. Sokolov, V. (2015). Uspihy, problemy ta perspektyvy nasinnyctva v suchasnyh umovah [Successes, challenges and prospects seed in modern conditions]. *Seeds*, 5-6, 6-9.
11. Ukraïna: rynok osnovnyh maslychnykh y produktov pererabotky v sentjabre [Ukraine: the main market of oilseeds and by-products in September]. *APK-inform*, 10 (16), 99-105.
12. Ulančik, V. (2008). Problemy efektyvnogo vyrobnyctva nasinnja ripaku ta produkciï jogo pererobky [Problems efficient production of rapeseed and products of its processing]. *Economic Bulletin Donbass*, 1, 91-97.
13. Chekhov, A. (2007). *Olijni kul'tury v Ukraïni* [Oilseeds in Ukraine]. Kyiv : Osnova.
14. Chekhov, S. (2015). Rynok ripaku v Ukraïni [Market rapeseed in Ukraine]. *Scientific and practical collection (economic sciences) "The performance of the agro-industrial production"*, 27, 77-83.

